

Üniversite Öğrencileri Açısından Kentsel Kültürel Peyzajlarda Karakter ve Algı Değişimi: Bartın, Amasra, Safranbolu*

Bülent CENGİZ*¹, Canan CENGİZ¹, Pelin KEÇECİOĞLU DAĞLI¹

¹Bartın Üniversitesi, Orman Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü, 74100, Bartın, Türkiye

* Corresponding Author: bcengiz@bartin.edu.tr

Geliş tarihi: 08.09.2016

Kabul Tarihi:15.12.2016

Özet: Yüzyıllar boyunca birçok medeniyete ev sahipliği yapmış olan Anadolu sahip olduğu peyzaj çeşitliliği ile günümüzde kültürel peyzajlar açısından önemli örneklerle sahiptir. Bu örnekler içerisinde ülkemizde Batı Karadeniz Bölgesi'ndeki kültürel turizm tur güzergahında yer alan araştırma alanları olarak seçilen Bartın, Amasra ve Safranbolu kentleri kendilerine özgü kültürel peyzaj karakterleri ile dikkat çekmektedir. Günümüzdeki hızlı kentleşme, kültürel peyzajlar üzerinde baskılar oluşturmaktadır ve beraberinde değişimi getirmektedir. Bu kapsamda, seçilen alanlarda kentsel kültürel peyzaj karakterindeki değişim algısı Bartın Üniversitesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü 3. ve 4. sınıf lisans öğrencileri ile lisansüstü öğrencilerine anket uygulanarak ortaya konulmuştur. Anket sonuçlarına göre öğrencilerinin seçilen kentler bütününde kültürel peyzajlardaki karakter değişimindeki farkındalıklarının yüksek olduğu ortaya çıkmıştır. Gerek bakımsızlık gerek peyzaj onarım çalışmalarının eksikliği gerekse tarihi dokuyla uyumsuz planlamalar ve tasarımlar açısından kentsel kültürel peyzaj karakterinin geçmişten günümüze olumsuz bir değişim süreci sergilediği katılımcı değerlendirmeleri sonucunda elde edilmiştir. Anket sonucunda, katılımcılar genel olarak Bartın Çayı'nın Bartın Kenti için önemli bir karakter ögesi olduğunu ama sel ve taşkın riski açısından Bartın Çayı ve çevresinin yeniden planlanması gerektiğini ve tarihi Bartın evlerinin mevcut haliyle terkedilmiş bir görünüme sahip olduğunu ifade etmişlerdir. Amasra içinse Amasra'nın tarihi arkeolojik antik liman karakterini yansıttığı ve kentin yarımada özelliğinin görsel ve estetik çeşitlilik sunduğu ifade edilirken, kentsel sit alanı içerisindeki yeni yapıların geleneksel konut dokusu ile uyumlu olmadığı katılımcılar tarafından ortaya konulan sonuçlar arasındadır. Son olarak Safranbolu için Safranbolu evlerinin Safranbolu Kenti için önemli bir karakter ögesi olduğunu, safranın Safranbolu için karakteristik bir bitki olduğunu ve geleneksel kent dokusunun mevcut haliyle kente kültürel ve estetik bir görünüm kazandırdığını ifade ederken, kent dokusundaki mevcut açık ve yeşil alanların nitelik ve nicelik yönünden yeterli olmadığını belirtmişlerdir. Üniversite öğrencilerinin algıları ve tercihleri göz önünde bulundurulduğunda, kent kimliğine ve karakterine uygun gelecekte yapılacak planlama ve tasarım çalışmalarının kentsel kültürel peyzajların miras alanı olarak sürdürülebilirliği açısından önem taşıdığı söylenebilmektedir. Sonuçta, çalışma, Bartın, Amasra ve Safranbolu için yapı ölçeğinden kent ölçeğine kadarki kentsel tasarım stratejilerinin geliştirilmesi açısından önemli bir yol gösterici özelliğe sahiptir.

Anahtar Kelimeler: Kültürel Peyzaj, Peyzaj Karakteri, Peyzaj Algısı, Kullanıcı Algısı

Character and Perception Changes in the Urban Cultural Landscape in terms of University Students: Bartın, Amasra and Safranbolu, Turkey

Abstract: Anatolia had hosted many civilizations. It has important examples of cultural landscape diversity. Of them, the cities of Bartın, Amasra and Safranbolu were selected as research areas because of the character of their unique cultural landscapes, and because they are located on the cultural tourism itineraries in Turkey's Western Black Sea Region. Today's rapid urbanization puts pressure on cultural landscapes. Perceptions of changes in the character of the urban cultural landscape in the selected cities were determined by administering a questionnaire to Bartın University's Department of Landscape Architecture third year, fourth year and postgraduate students. The participants stated that the Bartın River was an important element of Bartın's character, but that the Bartın River and its environment need to be re-planned for flood risk, and that the historical Bartın houses have a desolate view. The participants revealed that Amasra showed historical and archaeological antique dock characteristics and had visual variety due to its location on a peninsula. However, they said that new buildings in an urban protected area are not compatible with the traditional ones. Finally, their opinions about Safranbolu were presented by the participants as Safranbolu houses were important elements of Safranbolu's character, that saffron was a characteristic plant of Safranbolu and that the current state of the traditional urban pattern gave the city a cultural distinctiveness and an aesthetic appearance. However, they stated that there was not enough open green space in the urban pattern. The perceptions and preferences of university students indicate that the planning and design work appropriate to the urban identity and character are important for the sustainability of urban cultural landscape heritage. In conclusion, the study offers important guidance for Bartın, Amasra and Safranbolu in terms of developing urban design strategies from structure to urban scale.

Keywords: Cultural Landscape, Landscape Character, Landscape Perception, User Perception

Giriş

Avrupa Peyzaj Sözleşmesi'ne göre peyzaj, insanlar tarafından algılandığı şekliyle, karakteri doğal ve/veya insani unsurların eyleminin ve etkileşiminin sonucu olan bir alan olarak tanımlanmaktadır (URL1). Bu çerçevede, kültürel peyzaj, insanların doğayı çeşitli amaçlarla kullanmaları sonucu ortaya çıkan bir peyzaj türüdür. Doğa ile insanların etkileşimi sonucunda şekillenen kültürel peyzajlar, yapı ölçeğinden kent ölçeğine kadar farklı büyüklüklerdeki alanları kapsayabilmektedir (EHLA, 2014). Kentsel kültürel peyzajlar ise kent içerisindeki tarihsel ve geleneksel özellikleriyle miras değerine sahip olan, bulunduğu yerin yaşam kültürünün ve kurgusunun izlerini taşıyan peyzajlardır (Çetinkaya ve Uzun, 2014). Peyzajlar yüzyıllardır üstüste konan ve süregelen doğal ve kültürel değişimlerin bir sonucu olduğundan, kentsel kültürel peyzajları değerlendirebilmek için tarihi bir bakış açısı gerekmektedir (Bürge et al., 2004). Kentsel kültürel peyzajda kimliği oluşturan sembol ve mekanların sürekliliğinin sağlanması, arazi formuyla kent dokusunun ortaya koyduğu kentsel silüetlerinin korunması önem taşımaktadır. Taşındıkları tarihi ve kültürel önem ve değer bakımından UNESCO tarafından koruma altına alınan bir çok kent bulunmaktadır.

Sosyal ve ekonomik faktörlerin etkilediği kentleşme süreci, var olan geleneksel peyzaj çeşitliliğini olumsuz yönde etkileyerek homojenleşmesine neden olmaktadır. Hızlı ve kontrolsüz kentleşme, sosyal ve mekânsal parçalanmalara neden olmakta, kentsel çevre kalitesini düşürmekte, kentsel tarihi ve kültürel peyzajları olumsuz yönde etkilemektedir. Mekânsal ve çevresel planlamalar, peyzaj karakterindeki değişimi durduramamaktadır. Kültür peyzajı değiştirmekte ve kültür peyzaj ile şekillenmektedir (Nassauer, 1995; Antrop, 2004). Bu nedenle, peyzaj değişimi, peyzajın doğa olayları ve insan müdahaleleriyle mekân ve zaman boyutunda farklı bir karakter göstermesi olarak tanımlanmaktadır (Şahin ve ark., 2013). Kentleşme süreci de bireylerin yaşam biçimlerini değiştirdiğinden bu durum kentin morfolojisini ve üstlendiği fonksiyonları da etkilemektedir. Bir peyzajda

kalıcı bulunan farklı ve algılanabilir elementlerin oluşturduğu desen ve bunların insanlar tarafından nasıl algılandığını ifade eden peyzaj karakterinin (Şahin ve ark., 2013) bulunduğu, bir peyzajı diğer peyzajdan iyi ya da kötü yönde ayıran ve farklı kılan unsurların bütünü olarak tanımlanan peyzaj karakter alanları da (Tudor, 2014) değişimden etkilenmektedir. Kültürel peyzaj karakter alanları bulunduğu kente ekonomik yarar sağlamakla birlikte kentleşme ve turizm baskısı sebebiyle karakterinin bozulabileceğinin göz önünde bulundurulması gereken alanlardır. Önemli doğal ve kültürel peyzaj karakterlerine sahip olan alanların yaşam kalitesini arttırmak, kültürel ve tarihi dinamiklerini korumak için yapılacak olan peyzaj planlama ve tasarım çalışmalarında bu değerlerinin göz önünde bulundurulması gerekmektedir (UNESCO, 2011). Kültürel mirası koruma çalışmaları ülkemizde artan öneme sahiptir. Örneğin İstanbul Tarihi Yarımada, Safranbolu, Mardin, Beypazarı (Ankara), Hamamönü (Ankara) vb. kentsel sit alanlarında bu uygulamalar yapılmaktadır (Kurtar ve Somuncu, 2013).

Alanların değişme potansiyelleri, kent içerisinde bulunduğu önem yerine, zamana ve ölçeğine göre farklılık göstermektedir. Bazı alanlar hızlı bazı alanlar ise yavaş yavaş değişmektedir (Bürge et al., 2004). Kültürel peyzaj karakterinin algılanması bireylerdeki değer sıralamasındaki farklılık ve kültürel doku ile ilgili farklı anlam birikimi düzeyi nedeniyle farklılaşmaktadır (Hunziker et al., 2008). Doğal ve kültürel peyzaj dokularının sürdürülebilirliği açısından, karakterlerin tanımlanmasında, bu karakterlerin değerlerinin ve değişimlerinin ölçülmesinde, duyu yoluyla bilgi edinimini sağlayan araçların başında gelen görme duyusunun etkinliği bir ölçüt olarak kullanılmaktadır. Bu kapsamda, kentsel tasarım çalışmalarında görsel algı ve görsel peyzaj çalışmaları yapılmaktadır (Bulut and Yılmaz, 2008; Ak, 2013). Kentin algılanmasındaki, kentin kimliğinin ve imajının oluşmasındaki kentsel tasarım yaklaşımı bu şekilde tanımlanmaktadır. Çevresel gelişim, kültürel aktiviteler, görsel algı ve kentsel tasarım stratejilerinin oluşturulmasında peyzaj bütünlüğü içinde kenti oluşturan öğelerin

değerlendirilmesi gerekmekte ve sürece halkın katılımı da dahil edilmektedir (Erdoğan, 2006; Tveit et al., 2006; Cengiz and Keçecioglu, 2014). Örneğin Bizerril'in 2004'teki çalışmasında Brezilya'daki Cerrado peyzajlarının farkındalığını ölçmek üzere yaşları 11-17 arasında değişen farklı sosyal sınıflardaki öğrencilerin bilgi birikimi ve algısı irdelenmiştir. Çalışmada, bölgenin peyzajıyla daha çok ilişki içerisinde olan farkındalığının yüksek olduğu tespit edilmiştir. Ek olarak, okullarda verilen eğitimin de çevre duyarlılığına etkisi olduğu belirtilerek bölgenin peyzajının tam anlamıyla bilinmesi için verilen derslerin öneminden bahsedilmiştir. Hunziker ve arkadaşları (2008) ise İsviçre'nin Alplerindeki peyzaj değişiminin alanın içinde ya da dışında yaşayan farklı sosyal statüde olanlar tarafından farklı algılanıp yorumlansa da değişimin fark edildiği ve bu değişime bireylerin kolaylıkla adapte olduğundan bahsetmiştir.

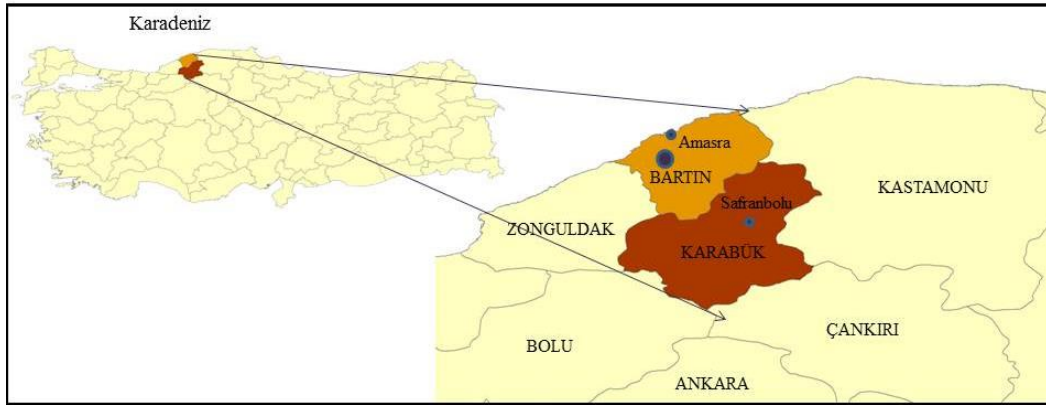
Yüzyıllar boyunca birçok medeniyete ev sahipliği yapmış olan Anadolu sahip olduğu peyzaj çeşitliliği ile günümüzde kültürel peyzajlar açısından önemli örneklerle sahiptir.

Bu örnekler içerisinde çalışma alanı olarak seçilen Bartın, Amasra ve Safranbolu kentleri kendilerine özgü peyzaj karakterleri ile dikkat çekmektedir. Bu nedenle, ülkemizde Batı Karadeniz Bölgesi'ndeki kültürel turizm tur güzergâhında yer alan üç kent araştırma alanları olarak seçilmiştir. Günümüzdeki hızlı kentleşme, kültürel peyzajlar üzerinde baskılar oluşturmaktadır ve beraberinde değişimi getirdiği için seçilen alanlarda kentsel kültürel peyzaj karakterindeki değişim algısı Bartın Üniversitesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü öğrencilerine anket uygulanarak ortaya konulmuştur.

Materyal ve Yöntem

Materyal

Çalışmanın ana materyalini Türkiye'nin Batı Karadeniz Bölgesi'nde bulunan, kendilerine özgü kültürel peyzaj karakterleri ile dikkat çeken ve kültürel turizm tur güzergâhında yer alan Safranbolu, Bartın ve Amasra kentleri oluşturmaktadır (Şekil 1). Safranbolu, Bartın ve Amasra kentlerine ilişkin genel peyzaj karakterleri Tablo 1'de sunulmaktadır.

Şekil 1. Çalışma alanlarının konumu

Tablo 1. Bartın, Amasra ve Safranbolu kentlerinin genel peyzaj karakterleri

Araştırma Alanları	Araştırma Alanlarına İlişkin Genel Peyzaj Karakterleri
Bartın 	<ul style="list-style-type: none">• Bartın Çayı vasıtasıyla Bartın kent merkezinin Karadeniz'e 12 km'lik doğal su yolu özelliği ile bağlandığı ve akarsu ulaşımına elverişli olan Bartın kenti Türkiye'de ender kentlerden birisidir (Cengiz, 2007).• Tarihi geleneksel Bartın evleri, kentsel sit alanı ve doğal sit alanı varlığı ile dikkat çekmektedir (Cengiz, 2007).• 2000 yılında Tarihi Kentler Birliği'ne üye olmuştur (URL3).
Amasra 	<ul style="list-style-type: none">• Tarihi-arkeolojik antik liman kenti özelliği ile dikkat çeken Amasra (Cengiz ve Cengiz, 2016), yarımada konumundadır (Cengiz and Keçecioğlu, 2014).• Tarihi ve kültürel peyzaj değerleri ve plajları sayesinde turizm açısından önemli bir çekim merkezidir (Türker ve Çetinkaya, 2009).• 2013 yılından bu yana UNESCO Dünya Miras Geçici Listesi'nde yer almaktadır (URL4).
Safranbolu 	<ul style="list-style-type: none">• Safranbolu, önemli sivil mimari yapılarının, tarihi eserlerinin, doğal ve kültürel peyzaj karakterine sahiptir (Cengiz and Aşkın, 2015).• Adını rengi, kokusu ve ekonomik değeri açısından oldukça önemli bir bitki olan ve Türkiye'de yalnızca bu yörede yetişmekte olan Safran'dan (<i>Corocus sativa</i>) almaktadır.• 1994 yılında UNESCO tarafından nadir ve evrensel kültürel varlıkları bakımından Dünya Miras Listesi'ne alınmıştır (URL2).

Konu ile ilgili yerli ve yabancı yazılı ve görsel literatür ile SPSS Statistics 22 programı araştırmanın diğer materyallerini oluşturmaktadır.

Yöntem

Seçilen alanlarda kentsel kültürel peyzaj karakterindeki değişim algısının belirlenmesi için Bartın Üniversitesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü öğrencilerine uygulanan anket çalışması iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm sosyo-demografik yapıya ilişkin 5 sorudan oluşmaktadır. İkinci bölüm ise alanlara ait sorulardan oluşmaktadır. Bu bölüm, mevcut duruma ilişkin görüşleri saptamak amacıyla 10 soru ve kullanıcı taleplerinin ortaya konulmasına yönelik görüşleri saptamak amacıyla 4 soru olmak üzere toplam 14 soruyu içermektedir. İkinci bölüme ait 14 soru araştırma alanı olarak seçilen 3 kent için ayrı ayrı sorularak toplamda 42 soru ile katılımcıların görüşleri alınmıştır. Anketin bütünü ise toplam 47 sorudan oluşmaktadır.

Anket 2014-2015 Bahar Dönemi'nde ve sınıf ortamında birebir uygulanmıştır. Ankete; Bartın Üniversitesi Orman Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü'nde öğrenim gören 52'si üçüncü sınıf, 55'i dördüncü sınıf ve Bartın Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı'nda öğrenim gören 20'si lisansüstü olmak üzere toplam 127 öğrenci katılmıştır. Anketteki mevcut duruma ilişkin görüşlerin saptanması kısmında her kente ait mevcut durumu ortaya koyan fotoğraflar projeksiyon yardımıyla gösterilmiştir. Bu fotoğraflar üzerinden katılımcılara likert ölçeği analizine göre sorgulamalar yaptırılmıştır. Katılımcılar her soru için likert ölçeğindeki kesinlikle katılıyorum (5)'den kesinlikle katılmıyorum (1)'e doğru sıralanan yanıtlardan birini tercih ederek cevaplamalar yapmışlardır. Anketlerin değerlendirilmesinde SPSS Statistics 22 programı kullanılmıştır. Güvenirlik Analizi, Frekans Analizi ve Ki-Kare Testi uygulanmıştır. Güvenirlik Analizi sonucunda Cronbach's Alpha güvenirlik katsayısı 0,842 olarak bulunmuştur. Bu

sonuca göre yapılan anket çalışmasının güvenilir sonuçlara sahip olduğu ortaya konmuştur. Frekans Analizi, her bir değişkenin sıklığını (ilgili kategoriye düşen birey sayısı) ve yüzdesini (sıklığın yüzde olarak ifadesini) bulmak için kullanılmıştır. İki görüş olarak sınıflandırılan değişkenler değerlendirilerek, aralarındaki ilgi derecesinin saptanması, aralarında anlamlı bir ilişkinin olup olmadığı açısından ise Ki-Kare Testi uygulanmıştır (Can, 2014).

Bulgular

%63,8'i (n:81) bayan, %36,2'si (n:46) erkek olan katılımcıların her üç kent için görüşleri Frekans Analizi ve Ki-Kare Testine göre değerlendirilmiştir.

Frekans analizi bulguları

Frekans analizine göre katılımcılar, Bartın Çayı'nın Bartın Kenti için önemli bir karakter ögesi olduğunu, sel ve taşkın riski açısından Bartın Çayı ve çevresinin yeniden planlanması gerektiğini ve tarihi Bartın evlerinin mevcut haliyle terkedilmiş bir görünüme sahip olduğunu ifade etmişlerdir. Ancak, kentsel sit alanı içerisindeki yeni yapıların geleneksel kent dokusu ile uyumlu olmadığını, kent dokusundaki mevcut açık ve yeşil alanların nitelik ve nicelik yönünden yeterli olmadığını ve kültürel kimliğin yıllar geçtikçe değiştiğini belirtmişlerdir (Tablo 2).

Tablo 2. Bartın Kenti'ne ait mevcut duruma ilişkin anket sonuçları

Mevcut Duruma İlişkin Görüşler	Kesinlikle Katılıyorum		Katılıyorum		Kararsızım/ Fikrim yok		Katılmıyorum		Kesinlikle Katılmıyorum	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Bartın Çayı Bartın Kenti için önemli bir karakter ögesidir.	97	76.4	26	20.5	1	0.8	2	1.6	1	0.8
Bartın Çayı çeşitli rekreasyonel aktiviteler için olanak sunmaktadır (tekne turu, balıkçılık).	35	27.6	54	42.5	10	7.9	23	18.1	5	3.9
Bartın Çayı mevcut haliyle kente doğal ve estetik bir görünüm kazandırmaktadır.	24	18.9	50	39.4	14	11	29	22.8	10	7.9
Kentsel sit alanı içerisindeki yeni yapılar geleneksel kent dokusu ile uyumludur.	7	5.5	7	5.5	21	16.5	65	51.2	27	21.3
Bartın Çayı'nın her iki kıyısındaki koridor doğal sit özelliğini yansıtmaktadır.	24	18.9	45	35.4	22	17.3	30	23.6	6	4.7
Sel ve taşkın riski açısından Bartın Çayı ve çevresi yeniden planlanmalıdır.	95	74.8	25	19.7	2	1.6	3	2.4	2	1.6
Tarihi Bartın evleri mevcut haliyle terkedilmiş bir görünüme sahiptir.	50	39.4	45	35.4	14	11	14	11	4	3.1
Kent dokusundaki açık ve yeşil alanlar nitelik ve nicelik yönünden yeterlidir.	8	6.3	25	19.7	25	19.7	47	37	22	17.3
Kültürel kimlik değişmeden günümüze kadar ulaşmıştır	6	4.7	17	13.4	33	26	59	46.5	12	9.4
Bartın'daki yerleşim dokusu topoğrafya ile uyumludur.	7	5.5	43	33.9	26	20.5	37	29.1	14	11

n: frekans, %: yüzde

Aynı analize göre katılımcılar, Amasra Kenti'nin turizmde marka bir kent olduğunu, Amasra'nın tarihi arkeolojik kıyı kenti karakterini yansıttığını ve kentin yarımada özelliğinin görsel ve estetik çeşitlilik sunduğunu ifade etmektedir. Öte yandan, katılımcılar kentsel sit alanı içerisindeki yeni yapıların geleneksel konut dokusu ile uyumlu

olmadığını, kent dokusundaki mevcut açık ve yeşil alanların nitelik ve nicelik yönünden yeterli olmadığını ve kültürel kimliğin değişmeden günümüze kadar ulaştığını belirtmişlerdir (Tablo 3).

Tablo 3. Amasra Kenti'ne ait mevcut duruma ilişkin anket sonuçları

Mevcut Görüşler	Duruma İlişkin	Kesinlikle Katılıyorum		Katılıyorum		Kararsızım/ Fikrim yok		Katılmıyorum		Kesinlikle Katılmıyorum	
		n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Amasra, tarihi arkeolojik kıyı kenti karakterini yansıtmaktadır.		74	58.3	41	32.3	6	4.7	5	3.9	1	0.8
Amasra Kenti turizmde bir marka kentidir.		68	53.5	45	35.4	10	7.9	4	3.1	-	-
Amasra Kenti gastronomi turizmi açısından önem taşımaktadır.		34	26.8	54	42.5	25	19.7	9	7.1	5	3.9
Kentsel sit alanı içerisindeki yeni yapılar geleneksel kent dokusu ile uyumludur.		7	5.5	21	16.5	29	22.8	44	34.6	26	20.5
Tescilli yapılar kent bütününde yeterince algılanmaktadır (Amasra Kalesi, Cenova Şatosu, Kemere Köprüsü, Şapel vb.)		32	25.2	40	31.5	13	10.2	32	25.2	10	7.9
Büyük Liman ve Küçük Liman kıyı kullanımları açısından çeşitlilik sağlamaktadır.		22	17.3	52	40.9	26	20.5	21	16.5	6	4.7
Amasra Kenti yarımada özelliği ile görsel ve estetik çeşitlilik sunmaktadır.		75	59.1	42	33.1	6	4.7	2	1.6	2	1.6
Kent dokusundaki açık ve yeşil alanlar nitelik ve nicelik yönünden yeterlidir.		9	7.1	35	27.6	27	21.3	44	34.6	12	9.4
Kültürel kimlik değişmeden günümüze kadar ulaşmıştır		11	8.7	51	40.2	30	23.6	26	20.5	9	7.1
Amasra'daki yerleşim dokusu topoğrafya ile uyumludur.		21	16.5	67	52.8	22	17.3	12	9.4	5	3.9

n: frekans, %: yüzde

Katılımcılar Safranbolu evlerinin Safranbolu Kenti için önemli bir karakter ögesi olduğunu, geleneksel kent dokusunun mevcut haliyle kente kültürel ve estetik bir görünüm kazandırdığını, Safranbolu'daki yerleşim dokusunun topoğrafya ile uyumlu olduğunu ve Safranin Safranbolu için karakteristik bir bitki olduğunu ifade etmişlerdir. Katılımcılar aynı kent için

kültürel kimliğin yıllar geçtikçe değişmeden günümüze kadar ulaştığını belirtmişlerdir. Öte yandan, üzüm bağları ve orkidenin Safranbolu için bir karakteristik değer olup olmadığı ve mevcut olan bağ yerleşimlerinin bakımsız ve terk edilmiş bir halde olup olmadığı konularında kararsız kalmışlardır (Tablo 4).

Tablo 4. Safranbolu Kenti'ne ait mevcut duruma ilişkin anket sonuçları

Mevcut Duruma İlişkin Görüşler	Kesinlikle Katılıyorum		Katılıyorum		Kararsızım/ Fikrim yok		Katılmıyorum		Kesinlikle Katılmıyorum	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
	Safranbolu evleri Safranbolu Kenti için önemli bir karakter ögesidir.	116	91.3	9	7.1	-	-	-	-	2
Yeni yapılaşmalar tarihi kent dokusu ile uyumludur.	26	20.5	38	29.9	20	15.7	29	22.8	14	11
Safranbolu geleneksel kent dokusu mevcut haliyle kente kültürel ve estetik bir görünüm kazandırmaktadır.	89	70.1	32	25.2	5	3.9	1	0.8	-	-
Mevcut olan bağ yerleşimleri şu an bakımsız ve terk edilmiş bir haldedir.	12	9.4	34	26.8	64	50.4	13	10.2	4	3.1
Safran, Safranbolu için karakteristik bir bitkidir.	71	55.9	32	25.2	21	16.5	2	1.6	1	0.8
Üzüm bağları ve orkide Safranbolu için karakteristik değerlerdir.	21	16.5	34	26.8	59	46.5	13	10.2	-	-
Tokatlı Kanyonu ve Tabakhane Deresi Safranbolu Kenti için önemli ekolojik ve estetik alanlardır.	64	50.4	42	33.1	20	15.7	-	-	1	0.8
Kent dokusundaki mevcut açık ve yeşil alanlar nitelik ve nicelik yönünden yeterlidir.	11	8.7	44	34.6	36	28.3	35	27.6	1	0.8
Kültürel kimlik değişmeden günümüze kadar ulaşmıştır.	37	29.1	63	49.6	10	7.9	15	11.8	2	1.6
Safranbolu'daki yerleşim dokusu topoğrafya ile uyumludur.	40	31.5	70	55.1	13	10.2	3	2.4	1	0.8

n: frekans, %: yüzde

Her üç kent için sorulan ortak sorular Frekans Analizi'ne göre değerlendirilmiştir. Bu sonuçlara göre; sadece Safranbolu'nun kent dokusundaki açık ve yeşil alanlar nitelik ve nicelik yönünden yeterlidir, sadece Bartın'ın kültürel kimliği değişerek günümüze ulaşmıştır ve her üç kentte de yerleşim dokusu topoğrafya ile uyumludur. Katılımcılar gelecekte, her üç kent için kültürel mirasın sürdürülebilirliğinin sağlanmasını, turizmde marka kent olma yolunda ilerlenmesini, kent kimliğine ve karakterine uygun planlama ve tasarım çalışmaları yapılması gerektiğini ve kentsel tasarımda açık ve yeşil alanların kent

bütününde ilişkisinin sağlanmasını talep etmişlerdir (Tablo 5).

Ki-Kare analizi bulguları

SPSS programında yapılan Ki-kare analizinde anlamlı ilişkisi saptanan karşılaştırmalar sonucunda elde edilen sonuçlar şu şekildedir:

- Sel ve taşkın riski açısından Bartın Çayı ve çevresinin yeniden planlanması gerekmektedir ve kentsel tasarım uygulamalarında açık ve yeşil alanların kent bütününde ilişkisi sağlanmalıdır (Tablo 6).
- Bartın Çayı Bartın Kenti için önemli bir karakter ögesidir ve Bartın Çayı

- mevcut haliyle kente doğal ve estetik bir görünüm kazandırmaktadır (Tablo 6).
- Amasra'daki tescilli yapılar kent bütününde yeterince algılanmamaktadır ve kent kimliği değişmektedir (Tablo 7).
 - Amasra turizmde bir marka kenttir ve gastronomi turizmi açısından önem taşımaktadır (Tablo 7).
 - Safranbolu evleri Safranbolu Kenti için önemli bir karakter ögesidir ve kentin kültürel kimliği değişmemektedir (Tablo 8).
 - Safranbolu'daki yerleşim dokusu topoğrafya ile uyumludur. Safranbolu geleneksel kent dokusu mevcut haliyle kente kültürel ve estetik bir görünüm kazandırmaktadır (Tablo 8).

Tablo 5. Bartın, Amasra ve Safranbolu için ortak olan soruların sonuçlarının karşılaştırılması

Her üç kent için ortak olan sorular	Bartın	Amasra	Safranbolu
Kent dokusundaki açık ve yeşil alanlar nitelik ve nicelik yönünden yeterlidir.	katılmıyorum n: 47 %:37	katılmıyorum n: 44 %:34.6	katılıyorum n: 44 %:34.6
Kültürel kimlik değişmeden günümüze kadar ulaşmıştır	katılmıyorum n: 59 %:46.5	katılıyorum n: 51 %:40.2	katılıyorum n: 63 %:49.6
Yerleşim dokusu topoğrafya ile uyumludur.	katılıyorum n: 43 %:33.9	katılıyorum n: 67 %:52.8	katılıyorum n: 70 %:55.1
Kültürel mirasın sürdürülebilirliği sağlanmalıdır.	kesinlikle katılıyorum n: 98 %:77.2	kesinlikle katılıyorum n: 113 %: 89	kesinlikle katılıyorum n: 112 %:88.2
Turizmde marka kent olma yolunda ilerlenmelidir.	kesinlikle katılıyorum n: 64 %:50.4	kesinlikle katılıyorum n: 108 %: 85	kesinlikle katılıyorum n: 88 %:69.3
Kentin kimliğine ve karakterine uygun planlama ve tasarım çalışmaları yapılmalıdır.	kesinlikle katılıyorum n: 106 %:83.5	kesinlikle katılıyorum n: 110 %:86.6	kesinlikle katılıyorum n: 101 %:79.5
Kentsel tasarımda açık ve yeşil alanların kent bütününde ilişkisi sağlanmalıdır.	kesinlikle katılıyorum n: 106 %:83.5	kesinlikle katılıyorum n: 103 %:81.1	kesinlikle katılıyorum n: 98 %:77.2

n: frekans, %: yüzde

Tablo 6. Bartın Kenti için yapılan Ki-Kare Test sonucu

		Kentsel tasarımda açık ve yeşil alanların kent bütününde ilişkisi sağlanmalıdır.						
		Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum	Toplam	
Sel ve taşkın riski açısından Bartın Çayı ve çevresi yeniden planlanmalıdır.	Kesinlikle katılmıyorum	n	1	0	0	0	1	2
		%	0.787	0	0	0	0.787	1.574
	Katılmıyorum	n	0	0	0	0	3	3
		%	0	0	0	0	2.362	2.362
	Kararsızım	n	0	0	0	2	0	2
		%	0	0	0	1.574	0	1.574
	Katılıyorum	n	0	1	0	10	14	25
		%	0	0.787	0	7.874	11.024	19.685
	Kesinlikle katılıyorum	n	0	1	1	5	88	95
		%	0	0.787	0.787	3.937	69.291	74.803

χ^2 : 99.086^a,
p<0.05

Tablo 6'nın devamı.

		Bartın Çayı mevcut haliyle kente doğal ve estetik bir görünüm kazandırmaktadır.						
Bartın Çayı Bartın Kenti için önemli bir karakter ögesidir.	Kesinlikle katılmıyorum	n	0	0	1	0	0	1
		%	0	0	0.787	0	0	0.787
	Katılmıyorum	n	0	1	0	1	0	2
		%	0	0.787	0	0.787	0	1.574
	Kararsızım	n	0	1	0	0	0	1
		%	0	0.787	0	0	0	0.787
	Katılıyorum	n	1	11	6	6	2	26
		%	0.787	8.661	4.724	4.724	1.574	20.472
	Kesinlikle katılıyorum	n	9	16	7	43	22	97
		%	7.086	12.598	5.512	33.858	17.323	76.377
	x ² : 29.237 ^a , p<0.05							

Tablo 7. Amasra Kenti için yapılan Ki-Kare Test sonucu

		Kültürel kimlik değişmeden günümüze kadar ulaşmıştır.						
		Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum	Toplam	
Tescilli yapılar kent bütününde yeterince algılanmaktadır (Amasra Kalesi, Cenova Şatosu, Kemere Köprüsü, Şapel vb.).	Kesinlikle katılmıyorum	n	4	2	2	2	0	10
		%	3.149	1.574	1.574	1.574	0	7.873
	Katılmıyorum	n	3	10	8	11	0	32
		%	2.362	7.873	6.299	8.661	0	25.196
	Kararsızım	n	0	1	8	3	1	13
		%	0	0.787	6.299	2.362	0.787	10.236
	Katılıyorum	n	2	10	6	20	2	40
		%	1.574	7.873	4.724	15.748	1.574	31.496
	Kesinlikle katılıyorum	n	0	3	6	15	8	32
		%	0	2.362	4.724	11.811	6.299	25.196
	x ² : 51.391 ^a , p<0.05							
			Amasra Kenti gastronomi turizmi açısından önem taşımaktadır.					
Amasra Kenti turizmde bir marka kenttir.	Katılmıyorum	n	0	1	1	1	1	4
		%	0	0.787	0.787	0.787	0.787	3.149
	Kararsızım	n	1	3	1	4	1	10
		%	0.787	2.362	0.787	3.149	0.787	7.873
	Katılıyorum	n	3	3	10	22	7	45
		%	2.362	2.362	7.873	17.323	5.512	35.433
	Kesinlikle katılıyorum	n	1	2	13	27	25	68
		%	0.787	1.574	10.236	21.260	19.685	53.543
	x ² : 42.903 ^a , p<0.05							

Tablo 8. Safranbolu Kenti için yapılan Ki-Kare Test sonucu

		Kültürel kimlik değişmeden günümüze kadar ulaşmıştır.						
			Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum	Toplam
Safranbolu evleri Safranbolu Kenti için önemli bir karakter ögesidir.	Kesinlikle katılmıyorum	n	1	0	0	1	0	2
		%	0.787	0	0	0.787	0	1.574
	Katılıyorum	n	1	4	1	3	0	9
		%	0.787	3.149	0.787	2.362	0	7.086
	Kesinlikle katılıyorum	n	0	11	9	59	37	116
		%	0	8.661	7.086	46.457	29.134	91.338
x ² : 49.994 ^a , p<0.05								
		Safranbolu'daki yerleşim dokusu topografya ile uyumludur.						
Safranbolu geleneksel kent dokusu mevcut haliyle kente kültürel ve estetik bir görünüm kazandırmaktadır.	Katılmıyorum	n	0	1	0	0	0	1
		%	0	0.787	0	0	0	0.787
	Kararsızım	n	1	0	1	2	1	5
		%	0.787	0	0.787	1.574	0.787	3.937
	Katılıyorum	n	0	1	4	21	6	32
		%	0	0.787	3.149	16.535	4.724	25.196
Kesinlikle katılıyorum	n	0	1	8	47	33	89	
	%	0	0.787	6.299	37.008	25.984	70.078	
x ² : 70.937 ^a , p<0.05								

Sonuç ve Değerlendirme

Günümüzde yaşanan plansız ve hızlı kentleşme nedeniyle kentsel kültürel peyzaj karakteri zamanla değişmekte, homojenleşmekte ve kimliksizleşmektedir. Geleneksel dokuyla uyumlu olmayan yeni yapılaşmalar peyzaj karakterlerini olumsuz yönde etkilemektedir. Görsel peyzaj algı çalışmaları ile kentsel kültürel peyzajdaki değişimin değerlendirilmesi, kentsel planlama ve tasarım stratejilerinin geliştirilmesinde etkili rol oynamaktadır. Bu çalışmada Bartın, Amasra ve Safranbolu'daki kentsel kültürel peyzajlarda karakter ve algı değişimi üniversite öğrencilerine anket çalışması yapılarak uygulanmıştır.

Bartın Üniversitesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü lisans ve lisansüstü öğrencilerine uygulanan anket sonuçları aşağıdaki şekilde özetlenmiştir:

- Öğrencilerin, seçilen kentler kapsamında kültürel peyzajlardaki karakter değişimindeki farkındalık düzeylerinin yüksek olduğu saptanmıştır. Bizerril (2004) ve

Hunziker ve ark. (2008) yaptığı çalışmalara paralel olarak peyzajla daha çok ilgilenen ve bu konu ile ilgili daha fazla ders almış olan öğrencilerin farkındalıklarının daha yüksek olduğu görülmüştür.

- Öğrencilerin seçilen kentler kapsamında gerek doğal gerekse kültürel peyzaj karakter öğelerini kent bütününde değerlendirmişlerdir.
- Safranbolu kentsel peyzaj karakter öğelerine ilişkin öğrencilerin farkındalık düzeylerinin yüksek olduğu ve kentsel kültürel kimlik öğelerinin günümüze kadar sürdürülebilir bir şekilde ulaştığı saptanmıştır.
- Bartın kenti için Bartın Çayı ve tarihi Bartın evleri önemli bir karakter ögesi olarak algılanmaktadır.
- Amasra kenti için doğal ve kültürel yapı birbirini tamamlayan karakter öğeleri olarak ifade edilmiştir.
- Bartın, Amasra ve Safranbolu kentlerinde, gerek bakımsızlık gerekse

tarihi dokuyla uyumsuz planlamalar ve tasarımlar açısından kentsel kültürel peyzaj karakterinin geçmişten günümüze olumsuz bir değişim süreci sergilediği katılımcı değerlendirmeleri sonucunda elde edilmiştir.

Araştırma alanlarındaki özgün peyzaj karakterleri Bartın, Amasra ve Safranbolu kentlerinin turizm potansiyeline olumlu katkı sağlamakta ve bölge ekonomisini uzun dönemde canlandırması açısından önem teşkil etmektedir. Bu kapsamda, Kapuci (2004)'nin yaptığı çalışma ile benzer sonuçlar ortaya çıkmaktadır.

Kent kimliğine ve peyzaj karakterine uygun gelecekte yapılacak planlama ve tasarım çalışmalarında kullanıcı algısına başvurulması kentsel kültürel peyzajların miras alanı olarak sürdürülebilirliği ve kentlerin okunabilirliği açısından önem taşımaktadır. Bu çalışma, peyzaj mimarlığı öğrencilerinin aldıkları eğitimin, mesleki alanlardaki farkındalık düzeylerini destekleyici bir rol oynadığını göstermektedir. Bu bağlamda, çalışma, yapı ölçeğinden kent ölçeğine kadarki kentsel tasarım stratejilerinin geliştirilmesi açısından önemli bir altlık niteliğindedir.

Teşekkür

İstatistiki değerlendirmelerde katkıda bulunan Bartın Üniversitesi Fen Fakültesi İstatistik Bölümü Bölüm Başkanı Sayın Yrd. Doç. Dr. Bahar BAŞKIR'a teşekkür ederiz.

Kaynaklar

Ak, M. K., 2013. Visual quality assessment methods in landscape architecture studies. *Advances in Landscape Architecture* (Ed. M. Ozyavuz), InTech Open Access Publisher, 279-290.

Antrop, M., 2004. Landscape change and the urbanization process in Europe. *Landscape and Urban Planning*, 67, 9-26.

Bürgi, M., Hersperger, A.M., Schneeberger, N., 2004. Driving forces of landscape change – current and new directions. *Landscape Ecology*, 19, 857-868.

Bulut, Z., Yılmaz, H., 2008. Determination of landscape beauties through visual quality assessment method: a case study for Kemalîye (Erzincan/Turkey). *Environmental Monitoring and Assessment*, 141 (1-3), 121-129.

Can, A., 2014. SPSS ile bilimsel araştırma sürecinde nicel veri analizi. ISBN:978-605-364-448-4, 389 s, Pegem Akademi Yayınları, Ankara.

Cengiz, B., 2007. Bartın Çayı peyzaj özelliklerinin saptanması ve değerlendirilmesi üzerine bir çalışma. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, 291 s. Ankara.

Cengiz, B., Cengiz, C., 2016. Amasra tarihi kent dokusu ve yakın çevresinin kültürel peyzaj açısından değerlendirilmesi, I. Ulusal Ankara Üniversitesi Peyzaj Mimarlığı Kongresi, Yerel Peyzajlar ve Koruma Sorunları (15-17 Ekim 2015), 143-154, Ankara, Türkiye.

Cengiz, C., Aşkın, F.K. 2015. Ecological urban design for traditional Turkish settlement in Safranbolu, Turkey. *Fresenius Environmental Bulletin*, 24 (10a), 3240-3257.

Cengiz, C., Keçecioglu, P., 2014. Evaluation of urban identification elements in terms of urban design and urban image: A case study of Amasra, Turkey. 2nd International Symposium on Environment & Morality, ISEM 2014 (24-26 October 2014), 544-554, Adıyaman, Turkey.

Çetinkaya, G., Uzun, O., (2014). Peyzaj Planlama. ISBN:978-975-511-608-2, 219 s, Birsan Yayınevi, İstanbul

EHLA, 2014. Tarihi peyzaj ve kültürel mirasın değerlendirilmesi çalışmayı özet raporu, İstanbul Teknik Üniversitesi Matbaası, İstanbul.

Erdoğan, E., 2006. Çevre ve kent estetiği. *ZKÜ Bartın Orman Fakültesi Dergisi*, 8 (9), 68-77.

Hunziker, M., Felber, P., Gehring, K., Buchecker, M., Bauer, N., Kienast, F., (2008). Evaluation of landscape change by different social groups. *Mountain Research and Development*, 28 (2), 140-147.

Kapuci, C., 2004. Tarihi kent dokusunun turizm potansiyeline etkisi: İznik kenti örneği. Yüksek Lisans tezi. Zonguldak Karaelmas Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, 298 s. Zonguldak.

Kurtar, C., Somuncu, M., 2013. Kentsel kültürel mirasın korunması ve sürdürülebilirliği: Ankara Hamamönü örneği. *Ankara Araştırmaları Dergisi*, 1 (2), 35-47.

Nassauer, J.I., 1995. Culture and changing landscape structure. *Landscape Ecology*, 10 (4), 229-237.

Şahin, Ş., Perçin, H., Kurum, E., Uzun, O., Bilgili, B. C. 2013. Bölge- alt bölge (il) ölçeğinde peyzaj karakter analizi ve değerlendirmesi ulusal teknik klavuzu. ISBN: 978-605-136-201-4, 123 s, Elma Teknik Basım Matbaacılık, Ankara.

Tudor, C., 2014. An approach to landscape character assessment,

https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/396192/landscape-character-assessment.pdf, 01.10.2015

Türker, N., Çetinkaya, A., 2009. Batı Karadeniz Bölümü ekoturizm potansiyeli. ISBN:978-605-89395-0-9, 630 s, Detay Yayıncılık, Ankara

Tveit, M., Ode, A., Fry, G., 2006. Key concepts in a frame for analysing visual landscape character. Landscape Research, 31, 229-255.

UNESCO 2011. "Recommendation on The Historic Urban Landscape, Including a Glossary of Definitions",

http://portal.unesco.org/en/ev.php-URL_ID=23772&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html#, 22.01.2015

URL1.<http://www.cevre.org.tr/Tcm/Sozlesmeler/Avrupa%20Peyzaj%20Sozlesmesi.htm>, 15.12.2015

URL2.

http://www.safraanbolu.gov.tr/default_B0.aspx?content=47, 22.10.2015

URL3.<http://www.tarihikentlerbirlii.org/etkinlikler/anadolu-bulusmalari/bulusmalar-listesi/>, 20.09.2015

URL4.

<http://whc.unesco.org/en/tentativelists/state=tr>, 20.09.2015

***Yazar Notu:** Bu çalışma 13-14 Kasım 2015 tarihinde Kocaeli’nde düzenlenen “1st International Congress on Engineering, Architecture and Design” başlıklı kongrede sözlü bildiri olarak sunulmuş (İngilizce) ve bildiri kitabında özet (abstract) olarak basılmıştır.